

اظهار نظر کارشناسی درباره:

« طرح حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی؛

فصول (۴) و (۵) »

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۳۱۲

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۴۰

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره «طرح حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی؛ فصول (۴) و (۵)»

نوع گزارش: طرح/لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی)

تهیه و تدوین کننده: سیدعلی محسنیان

ناظر علمی: موسی بیات

اظهار نظر کنندگان داخل مرکز: امین پژمان (دفتر مطالعات حقوقی)، اکبر زین‌العابدین (دفتر مطالعات

اجتماعی)، حسین جمور (دفتر مطالعات مدیریت)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: محمدحسن خلعتبری (معاون تنظیم بازار و توسعه کسب‌وکار ساترا)، قاسم

خورشیدی (دستیار ویژه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی)، مهران دهنمکی (دبیر مجمع رستا)، علی سعد (پژوهشگر

حکمرانی رسانه)، محمدمهدی عسگریور (دبیر انجمن صنفی شرکت‌های نمایش ویدئوی برخط)، رضا عموزادی

(دبیر خانه شورای عالی انقلاب فرهنگی)، محمدصادق نصراللهی (عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع))

صفحه آرا: سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی: زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. صوت و تصویر فراگیر

۲. فضای مجازی

۳. تنظیم‌گری

۴. رسانه

۵. تخلفات

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۰۹/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۱۳

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	خلاصه مدیریتی
۴.....	۱. مقدمه
۵.....	۲. ارزیابی کلیات طرح
۶.....	۳. ارزیابی جزئیات طرح
۱۴.....	۴. جمع‌بندی
۱۷.....	منابع و مأخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر
در فضای مجازی؛ فصول (۴) و (۵)»

Doi: [10.22034/mrc.report.21312](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21312)

چکیده

گزارش حاضر به ارزیابی فصول چهارم (تخلفات) و پنجم (مجازات‌های انتظامی) طرح «حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی» می‌پردازد و بر ضرورت تدقیق حوزه‌های تخلف و رعایت اصل تناسب میان جرم و مجازات تأکید دارد. در حالی که ساختار کنونی این فصول عمدتاً بر کنترل اداری، نظارت پیشینی و واکنش‌های انضباطی متمرکز است؛ این گزارش پیشنهاد می‌کند که قانون باید با اتخاذ رویکرد ترکیبی به‌نحوی ترکیب‌بندی شود که هم‌زمان فرایندهای نظارتی، تسهیل فضای کسب‌وکار و حمایت مؤثر از حقوق کاربران را تضمین کند.

از جمله ملاحظات شناسایی شده می‌توان به ابهام در تعاریف، عدم تفکیک دقیق بین سکوهای کاربرمحور و ناشرمحور در فصل چهارم و فقدان ضوابط شفاف برای اجرای برخی مجازات‌ها (مانند محدودیت فنی و مالی) در فصل پنجم اشاره کرد. همچنین، پیشنهاد شده است تا تخلفاتی با ماهیت کیفری و قضایی (از قبیل لغو یا ابطال مجوز) از دایره شمول این طرح خارج شوند؛ چراکه رسیدگی به آنها در صلاحیت انحصاری مراجع قضایی ذی صلاح است. در نهایت، این گزارش با ارائه مجموعه پیشنهادهایی با محوریت تفکیک دقیق و عینی حوزه‌های تخلف (برای جلوگیری از تفسیرهای سلیقه‌ای)، تعریف سازوکارهای شفاف و ضابطه‌مند برای اعمال مجازات‌ها (به‌ویژه مجازات‌های سنگین)، استثنا کردن رسانه‌های خبری از مجازات‌های تعطیل‌کننده (به‌منظور حفظ حق دسترسی به اطلاعات) و تقویت سازوکارهای تجدیدنظر عادلانه و سریع (برای تضمین دادرسی منصفانه)، ارتقای اثربخشی عملی و مقبولیت حقوقی طرح را دنبال می‌کند.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

ضعف در چارچوب‌های قانونی کشور منجر به بروز چالش‌های متعددی در مواجهه با رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی شده است. از جمله این موارد می‌توان به ناهماهنگی برخی سکوهای صوت و تصویر فراگیر با نهاد تنظیم‌گر در انتشار سریال‌ها و برنامه‌های نمایش خانگی، فقدان جرم‌انگاری مشخص برای رفتارهای خارج از ضابطه

برخی سکوها و در نتیجه عدم امکان صدور رأی مؤثر از سوی محاکم قضایی، آشفتگی در نظام مسئولیت حقوقی رسانه‌های کاربرمحور و سکوه‌های اشتراک ویدئو، رسیدگی به تخلفات این رسانه‌ها در شرایط خلأ قانونی و همچنین عدم تجهیز تنظیم‌گران بخشی به ابزارهای حمایتی و تسهیل‌گر در راستای توسعه خدمات محتوایی داخلی سازگار با فرهنگ ایرانی-اسلامی اشاره کرد.

به دلیل خلأهای قانونی ذکر شده، تصمیمات تنظیم‌گران بخشی به‌طور معمول فاقد ضمانت اجرا و با عدم تمکین سکوها مواجه می‌شوند. همچنین، محاکم قضایی نیز به دلیل نبود مجازات مشخص در قوانین، غالباً نمی‌توانند رأی قطعی صادر کنند. در نتیجه، وضع قوانین جدید برای نظارت مؤثر بر این عرصه ضروری است.

باین‌وجود، باید تأکید کرد که راه‌حل اساسی، صرفاً جرم‌انگاری گسترده و اعمال مجازات‌های سنگین نیست. رویکرد «تخلف‌انگاری» در حوزه فرهنگ و رسانه، به دلایلی از جمله انعطاف بیشتر، حفظ نقش تنظیم‌گری و امکان پاسخ‌گویی متناسب و سریع، عموماً ارجح بر «جرم‌انگاری» است. آنچه ضروری می‌نماید، ایجاد یک سازوکار انضباطی متناسب است که میان شدت رفتار ارتكابی و سطح پاسخ (از تذکر تا جریمه یا تعلیق موقت) تعادل برقرار کند. این سازوکار باید ضمن برخورداری از ضمانت اجرای کافی، از سخت‌گیری‌های نامتناسب و پیامدهای بازدارنده خلأقت که ممکن است از جرم‌انگاری صرف ناشی شود، پرهیز کند. چنین نگاهی با ماهیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی پدیده رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر و نیز با نقش ذاتی نهادهای تنظیم‌گر در هدایت و توسعه این عرصه، همخوانی بیشتری دارد. گزارش کارشناسی حاضر با تمرکز بر فصل چهارم (تخلفات) و فصل پنجم (مجازات‌های انضباطی)، این فصول را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های این قانون راه، مورد بررسی قرار داده است.

نقاط قوت و ضعف طرح

بررسی‌های کارشناسی نشان می‌دهد، متن طرح حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی از نقاط قوت و ضعف قابل توجهی برخوردار است. نقطه قوت اصلی آن، ایجاد یک چارچوب نظارتی ساختاریافته با رویکرد پلکانی در احصای تخلفات و تنوع مجازات‌های غیرحبسی متناسب با شدت تخلف است که می‌تواند به ساماندهی حوزه صوت و تصویر فراگیر و افزایش اثربخشی اقدام‌های نظارتی کمک کند. باین‌حال، نقاط ضعف در خصوص پیش‌بینی مجازات‌هایی با ماهیت قضایی (مانند تعلیق و ابطال مجوز) در صلاحیت نهادهای اداری، محسوب می‌شود. در مجموع، این پیش‌نویس به‌رغم داشتن اهدافی ارزشمند، برای تبدیل شدن به یک سند حقوقی متوازن، کارآمد و همسو با سیاست‌های کلان توسعه فضای مجازی، نیازمند اصلاحاتی در محتوا و رویه‌هاست.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

در این گزارش، با حفظ حداقل مداخله در متن طرح ارائه شده از سوی کمیسیون فرهنگی، تلاش شد تا در دو فصل مهم تخلفات و تنبیهات انتظامی، پیشنهاد‌های هدفمندی برای ارتقا و بهبود چارچوب حقوقی ارائه شود؛ به‌گونه‌ای که با حفظ ساختار موجود، رویکرد نظارتی از حالت کنترلی صرف به سمت تنظیم‌گری پاسخ‌گو، شفاف و متوازن سوق داده

شود، حقوق کاربران و فعالان بازار به‌طور نظام‌مند تقویت شود و سازوکارهای دادرسی منصفانه و تناسب تنبیهات با تخلف، در قانون پیشنهادها قرار گیرند.

در بخش تخلفات، اصلاحات متعددی در راستای بهبود و تعادل چارچوب حقوقی پیشنهاد شد. از جمله این اصلاحات، بازنگری در رویکرد الزام مجوز پخش زنده بود که با تمرکز بر رسانه‌های ناشرمحور و معاف‌سازی سکوه‌های کاربرمحور (به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای پلتفرم‌های داخلی) همراه شد. برای رفع ابهام و رعایت اصل (۸۵) قانون اساسی، ضوابط دقیقی در ابعاد محتوایی، اقتصادی، فنی و نظارتی تدوین شد و نحوه اجرای آن از طریق آیین‌نامه‌ای مشترک با همکاری سه دستگاه سازمان صدا و سیما، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات پیش‌بینی گردید. بند مربوط به الزامات پالایش محتوا در سکوه‌های کاربرمحور نیز با در نظر گرفتن اصل تناسب و مقیاس اصلاح شد و پیشنهاد گردید تا استفاده از سامانه هوشمند پالایش تنها برای سکوه‌های بزرگ با بیش از ۳۰,۰۰۰ محتوای بارگذاری شده ماهیانه الزامی شود تا از تحمیل بار مالی غیرمنصفانه بر سکوه‌های کوچک جلوگیری شود.

در خصوص بند مرتبط با تکالیف اعلامی مرجع صدور مجوز نیز اصلاح و به‌صورت شفاف بر عدم اجرای مقررات مصوب براساس حکم این قانون متمرکز شود تا از ارجاع به ضوابط آتی و نامشخص جلوگیری گردد. همچنین؛ بند مربوط به احراز هویت کاربران نیز اصلاح گردید و الزام انحصاری به «سامانه‌های رسمی» حذف شد تا با جایگزینی روش‌های غیرمتمرکز مانند کد ملی، شماره موبایل و OTP، از ایجاد بار اداری و هزینه اضافی برای سکوه‌های داخلی کاسته و رقابت‌پذیری آنها در برابر سکوه‌های خارجی حفظ شود.

بند مربوط به ارائه اطلاعات و داده‌ها به تنظیم‌گر اصلاح شد و با تعریف دقیق محدوده، محرمانگی و دوره‌های سه‌ماهه گزارش‌دهی متمرکز بر آمار مصرف رسانه‌ای از الزام ارائه اطلاعات حساس تجاری یا کاربری که منجر به خسارت جبران‌ناپذیر یا اخلاف در رقابت می‌شود، جلوگیری به عمل آمد.

اصلاح دیگری در بخش تخلفات مربوط به نماد اعتماد الکترونیکی (اینماد) انجام شد و دامنه شمول آن به سکوهایی که دارای تراکنش مالی هستند محدود گردید تا انطباق بیشتری با ماهیت فعالیت‌های تجاری در فضای مجازی پیدا کند.

در خصوص تخلفات رقابتی، اصلاحاتی جهت تعیین مرجع صلاحیت‌دار و شفاف‌سازی روابط میان تنظیم‌گر بخشی و شورای رقابت انجام شد؛ بر این اساس، هیئت‌های رسیدگی‌کننده در صورت مشاهده شواهد تخلفات موضوع مواد (۴۴) و (۴۵) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، موظفند پرونده را به شورای رقابت ارجاع دهند و شورا نیز مکلف به رسیدگی و صدور رأی است. این سازوکار، ضمن حفظ نقش نظارتی تنظیم‌گر بخشی، تخصص و صلاحیت نهایی شورای رقابت در رسیدگی به امور ضدرقابتی را به رسمیت می‌شناسد.

در بخش تنبیهات انتظامی ماده (۱۰)، در برخی موارد با توجه به ماهیت کیفری یا تعارض با اصول حقوقی بالادستی، پیشنهاد حذف ارائه شده است؛ از جمله بند الزام رسانه و سکو به تولید یا انتشار محتوا در محورهای اعلامی نهاد تنظیم‌گر، که با اصل استقلال و آزادی رسانه‌ها- مطابق ماده (۴) قانون مطبوعات در تعارض است؛ همچنین مواد (۱۳) (تعلیق مجوز فعالیت رسانه) و (۱۴) (ابطال مجوز فعالیت رسانه)) نیز به دلیل ماهیت قضایی آنها و به‌منظور حفظ مرز میان صلاحیت‌های اداری و قضایی، پیشنهاد حذف از این قانون و ارجاع به مراجع قضایی ذی صلاح شده‌اند.

همچنین، پیشنهاد شد که بند «۱۰» ماده (۱۰) اصلاح و مجازات‌های فنی - دسترسی از مجازات‌های مالی تفکیک شود. این تفکیک ضمن حفظ اختیارات نظارتی نهاد ناظر، از اعمال مجازات‌های نامتناسب و آسیب‌زای غیرضروری به کسب‌وکارها جلوگیری کرده و اصل «تناسب جرم و مجازات» را رعایت می‌کند.

همچنین؛ ماده (۱۱) نیز با پیشنهادهایی شامل الزام ابلاغ رسمی و مکتوب (از طریق سامانه مکاتبات رسمی)، محدودسازی اختیار تمدید یک‌هفته‌ای حذف مستقیم به موارد فوری دارای تهدید جدی و مشروط‌سازی آن به حکم قضایی بازنگری شد تا میان ضرورت مقابله فوری با محتواهای مخاطره‌آمیز و حقوق رسانه‌ها توازن برقرار کند.

۱. مقدمه

این گزارش بر آن است تا با بررسی و ارزیابی فصول چهارم و پنجم طرح قانون حمایت و رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی بپردازد. امروزه، سکوها ترکیبی از کارکردهای رسانه‌ای، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، فناورانه و داده‌محور دارند و هریک از این کارکردها با مجموعه‌ای از مخاطرات (ریسک‌های) خاص خود همراه است؛ از انتشار محتوای غیرقانونی تا نقض حریم خصوصی، تبعیض الگوریتمی، یا تبلیغات گمراه‌کننده. بنابراین، تخلف‌انگاری نیازمند آن است که ابتدا حوزه‌های موضوعی (محتوا، کیفیت خدمت، الزامات ارائه خدمت، داده، تبلیغات، مالکیت فکری، رقابت، دسترس‌پذیری و ایمنی کاربران) به‌عنوان «قلمروهای مشخص مسئولیت» تعریف شوند تا هر رفتار قابل انتساب، قابل سنجش و قابل اثبات باشد.

ازسوی دیگر، قانونگذار تنها زمانی می‌تواند ضمانت اجراهای منسجم و قابل دفاع وضع کند که تخلفات برپایه حوزه‌هایی تعریف شده باشند که ارتباط مستقیم با الزامات قانونی و استانداردهای فنی دارند. در نبود این تفکیک، تخلف‌انگاری یا بیش از حد کلی و غیرقابل اجرا می‌شود که موجب اختلاف در تفسیر و بروز منازعه با سکوهاست یا آن‌قدر جزئی و پراکنده است که کارآمدی نظام نظارت را از بین می‌برد. اما زمانی که حوزه‌ها از پیش مشخص باشند، تنظیم‌گر می‌تواند برای هر حوزه شاخص‌های تخلف را تعریف کند: برای مثال «عدم حذف محتوای غیرقانونی» در حوزه محتوا، «عدم رعایت استانداردها» در حوزه کیفیت خدمت، «عدم تأمین شفافیت الگوریتمی» در حوزه الزامات ارائه خدمت، یا «استفاده از داده بدون مبنای قانونی» در حوزه داده. به‌این ترتیب، تخلف‌انگاری نه تنها شفاف و سنجش‌پذیر می‌شود، بلکه قابلیت دفاع حقوقی، قابلیت نظارت عملیاتی و سازگاری با استانداردهای بین‌المللی را نیز پیدا می‌کند. ازسوی دیگر، قانون نباید صرفاً بر تخلفات متمرکز باشد، بلکه باید نقش تسهیل‌گری نیز ایفا کند. تأکید بر مجازات و کنترل، این ذهنیت را در جامعه تقویت می‌کند که قانون تنها ابزاری برای محدودسازی است؛ نه عاملی برای تسهیل امور مرتبط با خدمات محتوایی داخلی.

از آنجاکه این قانون براساس بند «پ» ماده (۷۷) قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۴۰۳ و ماده‌واحد تعیین الزامات ساماندهی حوزه صوت و تصویر فراگیر مصوب جلسه ۸۸۳ مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۳۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین شده، نیازمند آن است که تمام حوزه‌هایی را که در ماده‌واحد «تعیین الزامات ساماندهی حوزه صوت و تصویر فراگیر» به تصویب رسیده یعنی خبرگزاری‌ها و رسانه‌ها، کتاب، تبلیغات، بازی‌های

رایانه‌ای، پخش زنده، رسانه‌های کاربرمحور و ناشرمحور مورد توجه قرار گیرد. با این وجود، با توجه به ماهیت متفاوت مسئولیت‌های حقوقی و نظارتی، تقسیم‌بندی و مصادیق ذکر شده در مصوبه شورا را می‌توان در نهایت در قالب دو طبقه‌بندی اصلی «ناشرمحور» (مانند رسانه‌های رسمی، خبرگزاری‌ها و خدمات با مدیریت متمرکز محتوا نظیر (VOD) و «کاربرمحور» (مانند شبکه‌های اجتماعی پیام‌رسان‌ها و سکوی اشتراک ویدئو (VSP)) دسته‌بندی کرد. در نهایت این تفکیک بنیادین، مبنای ضروری برای تدوین بخش پنجم این قانون با عنوان «تنبیهات و مجازات‌های انضباطی در حوزه صوت و تصویر فراگیر» است؛ چراکه ماهیت، گستره و شدت تخلفات در انواع سکوها متفاوت بوده و پاسخ‌های انضباطی و مجازات‌ها نیز باید متناسب با ویژگی‌های ذاتی هر کدام، به گونه‌ای متناسب و مؤثر طراحی شوند. فصل پنجم با ایجاد یک ساختار دسته‌بندی شده برای اقدام‌های انضباطی، از اصلاحات سبک گرفته تا مجازات‌های مالی و اداری شدید، ابزارهای لازم را به نهاد ناظر ارائه می‌دهد. این اقدام‌ها برای پاسخ‌گویی متناسب، جلوگیری از تخلفات و جبران خسارت ناشی از آنها طراحی شده‌اند.

۲. ارزیابی کلیات طرح

فصول چهارم و پنجم این قانون چارچوبی برای نظارت بر حوزه صوت و تصویر فراگیر ارائه می‌دهد. فصل چهارم، حدود فعالیت‌های مجاز را مشخص کرده و مخاطرات احتمالی در زمینه‌هایی چون انتشار محتوا، رقابت و حقوق کاربران را شناسایی می‌کند. در ادامه فصل پنجم با ایجاد یک ساختار دسته‌بندی شده برای اقدام‌های انضباطی، از اصلاحات سبک گرفته تا مجازات‌های مالی و اداری شدیدتر، ابزارهای لازم را به نهاد ناظر ارائه می‌دهد. این اقدام‌ها برای پاسخ‌گویی متناسب، جلوگیری از تخلفات و جبران خسارت ناشی از آنها طراحی شده‌اند. با این وجود، اگرچه متن قانون طبقه‌بندی ساختاریافته‌ای از تخلفات ارائه نکرده و به شیوه‌ای پراکنده و فهرست‌گونه به بیان موارد تخلف پرداخته است؛ اما از آنجایی که دامنه و شیوه تعیین مصادیق تخلف می‌تواند به‌طور مستقیم بر انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، نوآوری و توسعه خدمات محتوایی داخلی تأثیر بگذارد، بسیار مهم است که این حوزه‌بندی و ضمانت‌اجراها با دقت انجام شده و ملاحظات و نیازهای سیاستی دیگر که در اسناد سیاستی جمهوری اسلامی در حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی در نظر گرفته شده؛ تأمین شود. همچنین، ضروری است که با وجود اهمیت فراهم کردن ابزارهای رسیدگی مؤثر برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و سیما، حیطة دقیقی از تخلفات به صورت واضح تعیین شود تا از هرگونه برداشت سلیقه‌ای و یا ورود به حیطة عملکردی دستگاه قضا جلوگیری شود. علاوه بر این، ابزارهای نظارت و اجرای قوانین باید به گونه‌ای طراحی شوند که نه تنها کارایی لازم در زمینه نظارت را فراهم کنند، بلکه مانع توسعه سرمایه‌گذاری، ابتکار و رقابت سالم نشوند. در مجموع اثربخشی نظارت بر حوزه صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی، مستلزم اتخاذ رویکرد تخلف‌انگاری به جای جرم‌انگاری و تجهیز نهاد تنظیم‌گر به ابزارهای بازدارنده است تا حدود فعالیت‌های مجاز را مشخص کرده و مخاطرات احتمالی در زمینه‌هایی چون انتشار محتوا، رقابت و حقوق کاربران را شناسایی کند، از آنجاکه طرح حاضر تا حد قابل قبولی این الگو را رعایت کرده، کلیات آن مورد تأیید است.

۳. ارزیابی جزئیات طرح

بخش اول - فصل چهارم: تخلفات

اگرچه متن قانون، طبقه‌بندی ساختاریافته‌ای از تخلفات ارائه نکرده و به شیوه‌ای پراکنده و فهرست‌گونه به بیان موارد تخلف پرداخته است، اما در یک جمع‌بندی کلی از این ماده می‌توان اظهار داشت که ۸ حوزه اصلی تخلفات را به شمول حوزه‌های: ۱. مجوز و نظارت نهادی، ۲. عدم اجرای دستور مراجع نظارتی، ۳. نظارت بر انتشار و ممیزی محتوا، ۴. تبلیغات و الگوهای درآمدی، ۵. احراز هویت و شناسایی، ۶. گزارش‌دهی و شفافیت، ۷. حقوق کاربران، و ۸. رقابت و انحصار پوشش داده است. در ادامه به بررسی بندهای مرتبط با ماده (۹) پرداخته می‌شود.

(۱) مجوز و نظارت نهادی:

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۱	ماده (۹)	«۱»- راه‌اندازی یا فعالیت بدون مجوز رسانه‌های موضوع این قانون	موافق	-
		«۲»- پخش زنده محتوا بدون مجوز	موافق	با این وجود، ملاحظات مرتبط با پخش زنده یکی از چالش‌برانگیزترین مباحث تنظیم‌گری خدمات رسانه‌ای صوت و تصویر فراگیر است. بنابراین لازم است، الزامات مرتبط با پخش زنده، حدود مسئولیت‌ها و حیطه حکمرانی هر کدام از دستگاه‌ها براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی مشخص و تعیین تکلیف شود.
		«۴»- تولید بدون مجوز فیلم سینمایی، داستانی، مستند، کوتاه، سریال، نماهنگ و برنامه‌های شبه رادیویی و تلویزیونی	موافق و پیشنهاد اصلاح	موارد مذکور نیازمند تعریف و شفاف‌سازی هستند؛ زیرا در حال حاضر برخی از آنها (مانند فیلم سینمایی) دارای فرایند مشخص صدور مجوز بوده، در حالی که برخی دیگر (از جمله نماهنگ) برای تولید نیاز به مجوز ندارند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود این بند به شرح زیر اصلاح شود: تولید بدون مجوز برنامه‌های نمایشی و غیرنمایشی شبه رادیویی و تلویزیونی از قبیل سریال‌ها، برنامه‌های ترکیبی، واقع‌نما، گفتگو محور و مستند
		«۵»- عرضه یا انتشار بدون مجوز محتوای موضوع بند «۴» بازی‌های رایانه‌ای و تبلیغات	موافق	-
		«۷»- واگذاری مجوز به اشخاص ثالث بدون اخذ تأییدیه مرجع صادرکننده	موافق	-

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۲) عدم اجرای دستورات مرجع نظارتی:

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۲	ماده (۹)	«۸»- انجام ندادن تکالیف و الزامات اعلامی از مرجع صدور مجوز؛	موافق و پیشنهاد اصلاح	باید دقیقاً اشاره شود کدام ضوابط (که قبلاً به تصویب رسیده باشد) و نه ارجاع ضوابطی که بعداً تعیین و تصویب خواهند شد؛ لذا پیشنهاد می‌شود بند به شکل زیر اصلاح شود: «عدم اجرای مقرراتی که با حکم این قانون به تصویب خواهد رسید».
		«۱۱»- اجرا نکردن احکام قطعی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات موضوع این قانون	موافق	-

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۳) نظارت بر انتشار محتوا

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۳	ماده (۹)	«۶»- انتشار بخش‌های ممیزی شده محتواهای موضوع بند «۴» به هر روش	موافق و پیشنهاد اصلاح	از آنجاکه این قانون براساس اصل (۱۷۵)، تدوین می‌شود و با توجه به اینکه این اصل «آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور» به رسمیت شناخته شده است، لازم است فرایند بررسی و اعمال محدودیت‌های محتوایی (ممیزی) به صورت کاملاً شفاف و براساس معیارهای مشخص و از پیش اعلام شده انجام پذیرد؛ بنابراین متقاضی یا ذی‌نفع محتوا، حق دارد در صورت عدم پذیرش محتوا یا اعمال محدودیت بر آن، با ارائه دلایل کتبی، از تصمیم مرجع ممیزی در دیوان عدالت اداری، درخواست رسیدگی کند.
		«۹»- انتشار محتوا در رسانه‌های کاربرمحور بدون رعایت قوانین، مقررات و الزامات تنظیم‌گر مربوطه برای پالایش محتوا توسط سکو نظیر سازوکار پایش انسانی و سامانه هوشمند ماشینی پالایش و کشف تخلفات	موافق و پیشنهاد اصلاح	الزامات پالایش باید متناسب و امکان‌پذیر باشد. الزام به «سامانه هوشمند» بدون تعریف مشخص، می‌تواند بار مالی سنگین و غیرمنصفانه بر سکوهایی کوچک تحمیل کند. در بسیاری از قوانین پیشروی جهانی، مانند «قانون خدمات دیجیتال» اتحادیه اروپا، نظام‌های نظارتی به صورت پلکانی و مبتنی بر اصول «تناسب» و «مقیاس» طراحی شده‌اند. در این چارچوب‌ها، برای سکوهایی بزرگ با تأثیر کلان بر بازار و افکار عمومی، استانداردهای سخت‌گیرانه‌تر، نظارت مستقیم‌تر و مسئولیت‌های عملیاتی بیشتری در نظر گرفته می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود در انتهای بند «۹» به شکل زیر اصلاح شود: «۹»- انتشار محتوا در رسانه‌های کاربرمحور بدون رعایت قوانین و مقررات برای پالایش محتوا توسط سکو نظیر سازوکار پایش انسانی و سامانه هوشمند ماشینی پالایش و کشف تخلفات. تبصره- به کارگیری سامانه هوشمند ماشینی پالایش و کشف تخلفات در سکوهایی که بالای ۳۰.۰۰۰ قطعه محتوا ماهانه در آن توسط کاربران بارگذاری می‌شود، الزامی است.

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۴) تبلیغات و الگوهای درآمدی

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۴	ماده (۹)	«۳»- تبلیغات مغایر با قوانین، ضوابط و مقررات	موافق و پیشنهاد اصلاح	این بخش نیاز به روزآمدی و اشاره صریح به تخلفات نوین تبلیغاتی در فضای دیجیتال (اختصاصاً تبلیغ در سکوها) دارد. سایر قوانین عمدتاً ناظر بر محتوا و فرایندهای تولید و انتشار تبلیغات و آگهی تجاری بودند؛ ظهور سکوه‌های جدید علی‌القاعده ملاحظات جدیدی را ایجاد کرده که نیازمند تدقیق است. مهم‌ترین این ملاحظات عبارتند از: - رعایت شفافیت و تمایز تبلیغات با سایر محتوای ارائه شده و برچسب‌گذاری آن، - به‌کارگیری تدابیر لازم برای پیشگیری، شناسایی و توقف تبلیغات متخلفانه و غیرقانونی، - ایجاد مخزن محتوای تبلیغاتی و ضبط و ذخیره‌سازی داده‌های الکترونیکی مرتبط با فعالیت تبلیغاتی، - ارائه تبلیغات در خدمات صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی به‌نحوی که موجب اختلال در استفاده عادی کاربران از خدمات شود (از جمله نمایش اجباری، تکرار غیرمعمول، یا عدم امکان حذف و رد تبلیغ)؛ - تناسب حجم (تعداد)، زمان‌بندی و روش نمایش تبلیغات با الگوهای درآمدی مبتنی‌بر اشتراک، ترافیک و تبلیغات در سکوه‌های ناشرمحور و کاربرمحور.
		«۱۴»- استفاده از الگوهای درآمدی غیرقانونی و برخلاف فتاوای معتبر نظیر قمار، فعالیت شبکه‌های و هرمی	مخالف پیشنهاد حذف	در خصوص استفاده از الگوهای درآمدی غیرقانونی و برخلاف فتاوای معتبر، خلاف اصل قانونی بودن جرم و مجازات است، پیشنهاد می‌شود حذف شود لازم به ذکر است؛ مواد (۷۰۵ تا ۷۱۱) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۴۰۱/۱۲/۳ مجلس شورای اسلامی به این موضوع اختصاص داشته و خلأ قانونی در این زمینه وجود ندارد.

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۵) احراز هویت و شناسایی سن کاربران

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۵	ماده (۹)	«۱۰»- اجازه بارگذاری محتوا به کاربر بدون احراز هویت از طریق سامانه‌های رسمی	پیشنهاد اصلاح	الزام به شناسایی هویت تنها از طریق «سامانه‌های رسمی» ممکن است باعث ایجاد وابستگی فنی و اداری به نهادهای خاص دولتی شود. این موضوع می‌تواند بار اضافی عملیاتی و هزینه‌های بیشتری را بر دوش سکوه‌های داخلی بگذارد و در نتیجه انعطاف‌پذیری و سرعت ارائه خدمات آنها کاهش یابد. این امر می‌تواند به کاهش رقابت‌پذیری این سکوها در برابر رقبای خارجی بینجامد. پیشنهاد می‌شود، عبارت «از طریق سامانه‌های رسمی» حذف شود و بند زیر جایگزین شود: اجازه بارگذاری محتوا به کاربر بدون احراز هویت از طریق کد ملی و شماره موبایل کاربر با کد OTP ^۱ توسط سازوکار درون‌سکوپی یا اجازه بارگذاری محتوا به کاربر بدون احراز هویت از طریق کد ملی و شماره تلفن همراه با استفاده از رمز یک‌بار مصرف (OTP) و احراز مالکیت سیم‌کارت
		«۱۲»- استفاده نکردن از نماد تجارت الکترونیکی (اینماد)	پیشنهاد اصلاح	فعالیت بدون نماد اعتماد الکترونیکی (اینماد) در سکوه‌های دارای تراکنش مالی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. منظور از کد OTP (One-time password) کد یک‌بار مصرف یا یک رمز امنیتی موقت است که برای تکمیل فرایند احراز هویت یا تراکنش‌هایی مانند ورود به حساب‌های کاربری یا هنگام ثبت‌نام در بسترهای دیجیتال مورد استفاده قرار می‌گیرد. تمام سرویس‌ها این قابلیت را دارند، برخی معتقدند که کد OTP باید با کد ملی تطبیق داده شود، یعنی کد ملی بارگذار محتوا و تلفن با هم تطابق داشته باشند که به‌نظر می‌رسد سختگیرانه بوده و درخواست شماره همراه کافی است.

۶) گزارش‌دهی و شفافیت

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۶		«۱۵»- ارائه نکردن داده و اطلاعات مالی، فنی و اقتصادی توسط رسانه و مراکز میزبانی به تنظیم‌گر بخشی مطابق قوانین و اسناد بالادستی	پیشنهاد اصلاح	باید محدوده اطلاعات و داده‌های درخواستی، محرمانگی آنها و زمان‌بندی ارائه به‌طور دقیق تعریف شود تا به اسرار تجاری یا بار اداری غیرضروری منجر نشود. پیشنهاد می‌شود که اطلاعات مرتبط حریم خصوصی و داده‌های کاربران و اطلاعات که اعلان آن موجب ورود خسارت جبران‌ناپذیر مالی به کسب‌وکارها یا اختلال جدی در رقابت‌پذیری باشد، استثنا شود. به‌نظر داده‌های ضروری برای وزارت و سازمان داده‌های مرتبط با مصرف رسانه‌ای باشند. لذا پیشنهاد می‌شود این بند، به‌شکل زیر اصلاح شود: ارائه نکردن داده و اطلاعات مرتبط با تعداد بازدیدها، تعداد محتوا و ترافیک مصرفی توسط رسانه و مراکز میزبانی حسب مورد به وزارت و سازمان در هر دوره سه ماه

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۷) حقوق کاربران

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۷		«۱۶»- نقض حقوق کاربران موضوع ماده (۶) این قانون و سایر قوانین و مقررات	موافق	جلوگیری از نقض حقوق کاربران، نیازمند در نظر گرفتن الزام‌هایی نظیر ایجاد سازوکار گزارش‌دهی، حق اعتراض و پاسخ در سکوه‌های کاربرمحور است. پیشنهاد می‌شود که این مهم‌ترین مصادیق مرتبط با این بند به فصل الزامات و تکالیف سکوها طرح شود؛ و موارد زیر مورد توجه قرار بگیرد: ۱. ارائه محتوا و خدمات بدون در نظر گرفتن الزام ایجاد سازوکار گزارش‌دهی و پرچم‌گذاری محتوای مجرمانه برای کاربران، تبصره «۱»- سکوه‌های کاربرمحور موظفند سازوکار مؤثری را برای دریافت گزارش‌ها و شکایات کاربران از انتشار محتوای مستهجن، نقض مالکیت فکری، نشر جعلی و کذب، تخلفات تبلیغاتی و تخلفات فنی، پردازش غیرقانونی داده ارائه کنند. تبصره «۲»- سکوه‌های کاربرمحور موظفند ظرف مدت حداکثر ۲۴ ساعت پس از دریافت گزارش از طریق سازوکارهای درون یا برون‌سکویی، موضوع نقض یا تخلف را بررسی و نتیجه را به گزارش‌دهنده اعلام کنند.

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۸) رقابت و انحصار

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۸	ماده (۹)	«۱۳»- ارتکاب اعمال موضوع مواد (۴۴ و ۴۵) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در حوزه صوت و تصویر فراگیر	موافق و پیشنهاد اصلاح	باید مرجع رسیدگی‌کننده مشخص باشد؛ آیا هیئت‌ها باید به مواد (۴۴ و ۴۵) رسیدگی کنند یا در صلاحیت شورای رقابت است. این بند باید نسبت خود را با شورای رقابت مشخص کند، مرجع اصلی رسیدگی شورای رقابت است یا هیئت؟ لذا پیشنهاد می‌شود: تبصره- در صورتی که هیئت بدوی یا تجدیدنظر شواهدی مبنی بر انجام فعالیت‌های مشمول مواد (۴۴ و ۴۵) از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی بیابد، پرونده ظرف مدت سه روز کاری به منظور بررسی تخصصی و صدور رأی نهایی به شورای رقابت ارسال می‌شود. شورای رقابت موظف است ظرف مدت ۳۰ روز به موضوع رسیدگی و حکم مقتضی را صادر کند.

- جمع‌بندی فصل چهارم

این مواد عمدتاً بر نظارت اداری در حوزه صوت و تصویر متمرکز هستند. روح حاکم بر آن ناظر بر یک نظارت مستمر و عمدتاً پیشینی است که از طریق سازوکار اخذ مجوز، ممیزی پیش از انتشار، پالایش محتوا توسط سکوها و الزام به گزارش‌دهی مستمر اعمال می‌شود. در این چارچوب، حقوق کاربران و ملاحظات مرتبط با قواعد رقابت عمدتاً در حاشیه و به‌عنوان تابعی از اهداف نظارتی اصلی مطرح شده‌اند و حوزه‌هایی مهم مانند نقض حریم خصوصی، کیفیت خدمات، مالکیت فکری و حقوق پدیدآورندگان، شفافیت الگوریتمی، دسترس‌پذیری برای افراد دارای معلولیت و محافظت از کودکان در تخلفات ذکر نشده است. بنابراین می‌توان گفت؛ این فصل برپایه ارزیابی نظام‌مند ریسک‌ها، شواهد تقنینی نوین و ایجاد یک محیط پاسخ‌گو، شفاف و متوازن که حقوق تمامی ذی‌نفعان (شامل کاربران، سکوها، تولیدکنندگان محتوا و جامعه) را در زیست‌بوم رسانه‌ای و در چارچوب اسناد سیاستی کلان به رسمیت بشناسد پیش‌بینی نشده است. این نگاه، سبب شده که قانون بیشتر به ابزاری برای اعمال نظارت متمرکز و محدودسازی تبدیل شود تا چارچوبی برای تنظیم‌گری پاسخ‌گو. در گزارش حاضر تلاش شد تا گام‌هایی برای کاستن از رویکرد شهودی (در احصای تخلفات) و تمرکز صرف بر تخلفات اداری برداشته شود، بنابراین پیشنهادهای مذکور با هدف تغییر رویکرد از نظارت صرفاً کنترلی به سمت تنظیم‌گری پاسخ‌گو طراحی شده‌اند. به‌طور مشخص، با شفاف‌سازی و تفکیک دقیق حیطه تخلفات و جرائم (لغو و ابطال مجوز)، باز تعریف فرایندهای منصفانه (مانند حق تجدیدنظر)، استثنا کردن داده‌های حساس از گزارش‌دهی و تعدیل برخی مجازات‌ها (زمان مسدودسازی درگاه پرداخت برای مدت یک هفته تا یک ماه و کاهش پهنای باند حداکثر به میزان ۵۰٪ ظرفیت)، چارچوب پیشنهادی آن به‌گونه‌ای باشد که ضمن استقرار نظم اداری، اصل تناسب میان تخلف و تنبیه نیز رعایت شود.

بخش دوم- فصل پنجم: تنبیهات و مجازات‌های انتظامی

رویکرد کلیدی این بخش، اجتناب از نگرش صرفاً سزاگرایانه و جایگزینی آن با نظامی پلکانی و هدفمند است که در آن شدت مجازات‌ها باید متناسب با شدت رفتار ارتكابی بوده و غایت اصلی آن، پیشگیری و اصلاح رفتار است. در این

چارچوب، استفاده از ابزارهای الهام گرفته از اقتصاد رفتاری، همچون اخذ هر نوع وجه و انتفاع ناشی از تخلفات (در مواردی که تخلف با هدف درآمدزایی صورت گرفته)، جریمه‌های متناسب با ظرفیت مالی متخلف، می‌تواند اثربخشی بازدارندگی و اصلاح‌گری را به‌طور چشمگیری افزایش دهد. با این وجود به‌نظر می‌رسد، صدور برخی از احکام مندرج در بندهای این ماده دارای ماهیت قضایی است که در جای خود پیشنهاد حذف یا جایگزینی با تنبیهات متناسب انتظامی در خصوص آنها داده شده است. در ادامه به بررسی جزئیات بندهای مرتبط با ماده (۱۰) پرداخته می‌شود.

ماده (۱۰) -

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
		صدر ماده: ماده (۱۰) - هیئت رسیدگی‌کننده در موارد وقوع تخلفات مندرج در ماده (۹)، با ملاحظه شرایط حاکم بر موضوع نظیر سوابق متخلف، تعدد و تکرار تخلف، میزان گستردگی توزیع، تأثیر و خسارت ناشی از وقوع تخلف و اقدامات جبرانی متخلف را به یک یا چند مورد از تنبیهات یا مجازات‌های انتظامی ذیل محکوم و با نظر هیئت، اعلام عمومی می‌شود:	موافق و پیشنهاد اصلاح	محکومیت به یک یا چند مورد از تنبیهات یا مجازات‌های انتظامی به توجه آثار گسترده نیاز به تعدیل دارد؛ لذا پیشنهاد می‌شود عبارت... متخلف را به یک یا چند مورد از تنبیهات یا مجازات‌های انتظامی ذیل محکوم و با نظر هیئت، اعلام عمومی می‌شود؛ عبارت «... یک یا حداکثر دو مورد از تنبیهات یا مجازات‌های انتظامی ذیل محکوم و با نظر هیئت، اعلام عمومی می‌شود» جایگزین شود.
		۱. اخذ تعهدنامه رسمی مبنی بر عدم تکرار و اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از رفتار متخلفانه	موافق	رویکرد اصلاحی و پیشگیرانه دارد.
		۲. حذف یا اصلاح محتوا و رعایت الزامات قانونی	موافق	این بند، ضروری و منطقی بوده و پایه‌ای‌ترین اقدام جبرانی است. کلیت حکم مناسب است؛ تمرکز بر جبران به‌جای صرف تنبیه رویکردی مبتنی بر عدالت ترمیمی و انصاف است. اما بیان آن با این کلیت ماهیت قضایی دارد؛ پیشنهاد می‌شود که حذف یا اصلاح شود. نکته قابل توجه عدم شفافیت در خصوص زیان دیدگان و تأمین رضایت آنان است. اگر مقصود کاربران و مخاطبان هستند که مثلاً به واسطه فعالیت متخلفانه سکو در معرض یک محتوای خشن و یا آسیب‌زا قرار گرفته‌اند؛ سکو باید از آنها نیز عذرخواهی کند و یا در زمینه تخلف خود اطلاع‌رسانی کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود؛ این بند به شکل زیر بازنویسی شود: «عذرخواهی از زیان دیدگان و اطلاع‌رسانی در خصوص تخلف صورت گرفته».
	(۱۰)	۳. جبران خسارت از زیان دیدگان و تأمین رضایت آنان	موافق و پیشنهاد اصلاح	
		۴. محرومیت از تمام یا بخشی از حمایت‌ها و معافیت‌های قانونی (نظیر قانون تسهیم درآمد محتوا، قانون شرکت‌های دانش بنیان تا دو سال)	موافق	محرومیت از استفاده مزایای تسهیلات و حمایت‌های قانونی برای تنبیه متخلفان مهم و ضروری است.
		۵. الزام رسانه و سکو به تولید یا انتشار محتوا در محورهای اعلامی نهاد تنظیم‌گر	پیشنهاد حذف	با استقلال و آزادی رسانه‌ها در تعارض است. چنانچه در ماده (۴) قانون مطبوعات آمده، هیچ مقام دولتی و غیردولتی حق ندارد برای چاپ مطلب یا مقاله‌ای درصدد اعمال فشار بر مطبوعات برآید و یا به سانسور و کنترل نشریات مبادرت کند. نکته قابل توجه دیگر اینکه اگرچه تشویق به تولید محتوای ارزشی پسندیده است؛ اما نباید محتواهای ارزشی مدنظر قانون را با اعمال فشار و اجبار که جنبه سلبی دارد تحمیل کنیم؛ زیرا ارزشمندی محتواها خدشه‌دار خواهد شد.
		۶. ممنوعیت انتشار تبلیغات به مدت یک هفته تا سه ماه	موافق	ضربه مالی مستقیم به مدل درآمدی متخلف وارد می‌کند. می‌توان این اقدام را یکی از مصادیق ضمانت اجرای مناسب قلمداد کرد.

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
		۷. ممنوعیت انتشار محتوای جدید (موردی یا کلی) برای مدت یک هفته تا سه ماه	موافق و پیشنهاد اصلاح	بند «۷» (ممنوعیت انتشار محتوای جدید) برای رسانه‌های ناشر محور در حوزه نمایش خانگی مناسب به نظر می‌رسد، این اقدام ممکن است برای حوزه رسانه‌های خبری به معنای تعطیلی موقت باشد و با حق دسترسی به اطلاعات در تضاد قرار گیرد. لذا پیشنهاد می‌شود برای این گروه (خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری) موارد استثنایی یا شرایط خاصی در نظر گرفته شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود تبصره زیر به بند «۷» افزوده شود: «تبصره - پایگاه‌های خبری و خبرگزاری‌ها از شمول این بند مستثنا هستند».
		۸. محدودیت دسترسی (منطقه‌ای، سنی و زمانی) برای مدت یک هفته تا سه ماه	این موضوع بعد از استعمال از امکان‌پذیری از این اقدام از مراکز میزبانی، تعیین تکلیف شود.	معیارهای تعیین منطقه‌ای، سنی و زمانی نیاز به تعریف دارد. محدودیت منطقه‌ای به پراکندگی جغرافیایی اشاره دارد؛ مثلاً آیا یک خدمت برای مدت یک هفته می‌تواند در شیراز از دسترسی خارج می‌شود؟ و محدودیت سنی مثلاً مرتبط با گروه‌های سنی است؛ آیا می‌توان مثلاً دسترسی کودکان را به یک سرویس محدود کرد؟ در صورتی که احراز سن یا در نمایه (پروفایل) سکو انجام شده باشد یا از طریق سامانه‌های رسمی احراز سن انجام شده باشد، امکان پذیر است. احراز سن در بسیاری از سکوها که استفاده از آنها نیازمند نمایه‌سازی نیست، ضروری نیست. بنابراین این محدودیت نیازمند پاسخ‌های فنی دقیق است. پیشنهاد می‌شود که این موضوع بعد از استعمال از امکان‌پذیری از این اقدام از مراکز میزبانی، تعیین تکلیف شود، ضمن اینکه از طریق سایر مجازات‌های انضباطی که با این اقدام موازی هستند، می‌توان بازدارندگی لازم را ایجاد کرد.
		۹. محدودیت خدماتی (نظیر آموزش، خبر، اکران برخط) برای مدت یک هفته تا سه ماه	موافق و پیشنهاد اصلاح	«بحث اکران برخط» قابل فهم است، اما «خدمات آموزشی» یا «خبری» نیازمند تعریف مشخص تری است.
		۱۰. محدودیت مالی و فنی (نظیر عدم محاسبه مصرف ترافیک، درگاه الکترونیکی پرداخت، کاهش پهنای باند و سرعت اینترنت) برای مدت یک هفته تا سه ماه	موافق و پیشنهاد اصلاح	محروم‌سازی از درگاه پرداخت یا کاهش پهنای باند در مقیاس گسترده می‌تواند عملاً به توقف فعالیت یک کسب‌وکار بینجامد بنابراین پیشنهاد می‌شود در این بند، ضمن تفکیک محدودیت‌های فنی و مالی در خصوص تعیین معیارهایی مانند حجم دقیق کاهش پهنای باند و سرعت اینترنت نیز، به شرح زیر اصلاح شود: ۱۰. محدودیت فنی شامل کاهش پهنای باند و سرعت اینترنت به میزان ۲۰٪ تا ۵۰٪ از ظرفیت شبکه برای مدت یک هفته تا یک ماه. ۱۱. محرومیت از درگاه الکترونیکی پرداخت برای مدت یک هفته تا یک ماه.
		۱۱. اخذ هر نوع وجه و انتفاع ناشی از تخلفات موضوع این قانون مطابق نظر کارشناس رسمی دادگستری و جریمه نقدی معادل ۲ تا ۱۰ برابر آن	موافق و پیشنهاد اصلاح	هدف اصلی این بند، جلوگیری از امکان هرگونه انتفاع و سود مالی غیرقانونی برای متخلفان و تحمیل جریمه‌ای به مراتب بالاتر از منافع احتمالی است. این سازوکار با هدف حذف انگیزه‌های اقتصادی نقض مقررات طراحی شده است. با این حال، تعیین میزان «وجه و انتفاع ناشی از تخلف» منحصراً با استناد به «نظر کارشناس رسمی دادگستری» که در صورت نیاز توسط هیئت‌های رسیدگی یا محاکم قضایی احصا می‌شود می‌تواند در عمل با چالش‌هایی همراه باشد. این رویکرد ممکن است در نهایت از سوی شورای نگهبان به دلیل «عدم تعیین دقیق و مستقیم مجازات در قانون» مورد ایراد واقع شود. لذا پیشنهاد می‌شود که به شکل زیر اصلاح شود: رد اموال ناشی از تخلفات و جریمه نقدی معادل ۲ تا ۱۰ برابر آن.
		۱۲. پرداخت جریمه نقدی معادل ۱ تا ۵ درصد از کل درآمد ناخالص سالیانه	موافق	این درصدها با در نظر گرفتن اصل تناسب (در نظر گرفتن اندازه و ظرفیت سکوها و رسانه‌ها) و (اعمال معیارهای یکسان و قابل مقایسه) هم برای شرکت‌های بزرگ و هم برای شرکت‌های کوچک

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
				منصفانه است. همچنین پیشنهاد می‌شود جمله زیر به بند «۱۲» افزوده شود: «... درآمد ناخاص سال مالی گذشته، براساس اعلام رسمی سازمان امور مالیاتی کشور یا سایر مراجع ذیصلاح مالی که مسئولیت تأیید و اعلام میزان درآمد رسانه‌ها و سکوها موضوع این قانون را برعهده دارند».
		۱۳. تعلیق مجوز فعالیت رسانه برای مدت دو هفته تا شش ماه	پیشنهاد حذف	توجه به اینکه تصمیم‌گیری در مورد تعلیق مجوز دارای ماهیت قضایی است و باید براساس رأی مراجع ذیصلاح قضایی صورت پذیرد، پیشنهاد می‌شود این بند از متن حذف شود.
		۱۴. ابطال مجوز فعالیت رسانه	پیشنهاد حذف	توجه به اینکه تصمیم‌گیری در مورد ابطال مجوز دارای ماهیت قضایی است و باید براساس رأی مراجع ذیصلاح قضایی صورت پذیرد، پیشنهاد می‌شود این بند از متن حذف شود.
		تبصره «۱»- جبران خسارت‌های ناشی از اعمال تنبیهات و مجازات‌های این قانون به اشخاص ثالث برعهده رسانه متخلف است.	موافق	مسئولیت نهایی با متخلف است.
		تبصره «۲»- مجازات‌های بندهای «۱» تا «۱۰» غیرقابل تجدیدنظرخواهی است؛ مگر اینکه هیئت، هم‌زمان متخلف را به بیش از دو بند مجازات کند. حکم این تبصره مانع از رسیدگی دیوان عدالت اداری نیست.	موافق و پیشنهاد اصلاح	(این امر می‌تواند منجر به مشکلاتی جدی و مغایر با اصول دادرسی عادلانه شود. به‌طور مشخص بند «۱۰» نیز ممکن است، تبعات مالی وسیعی داشته باشد؛ ضمناً اصل نظارت قضایی از طریق دیوان عدالت (اصل ۱۷۳) اجتناب‌ناپذیر است. لذا پیشنهاد می‌شود: تبصره «۲»- تمامی احکام صادر شده از سوی هیئت بدوی می‌توانند در هیئت تجدیدنظر براساس این قانون درخواست تجدیدنظر شوند. هیئت تجدیدنظر ملزم است که حداکثر در مدت پانزده روز کاری به این درخواست‌ها رسیدگی کند. حکم این تبصره مانع از رسیدگی دیوان عدالت اداری نیست. تبصره «۵»- اجرایی شدن ضمانت اجرای مندرج در این ماده منوط به قطعی حکم در هیئت‌های تجدیدنظر است.
		تبصره «۳»- متقاضی تجدیدنظر باید درخواست خود را ظرف ۲۰ روز از ابلاغ رأی هیئت بدوی در دبیرخانه هیئت ثبت کند.	موافق	-
		تبصره «۴»- وجوه دریافتی ناشی از اجرای این قانون به حساب مشخصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. نحوه مصرف به‌منظور جبران خسارت و حمایت از رسانه‌های موضوع این قانون براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که تنظیم‌گر مربوطه تهیه و ابلاغ آن پس از تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد.	موافق و پیشنهاد اصلاح	این موضوع مناسب است، با واریز آن به خزانه و ارجاع آن به تصویب نامه هیئت‌وزیران، خطر ایجاد تشویق مالی برای هیئت‌های رسیدگی‌کننده در صدور احکام جریمه وجود ندارد. با این وجود به‌منظور رفع ایرادات احتمالی اصل (۷۵) قانون اساسی پیشنهاد می‌شود عواید این ماده به شمول موارد زیر تعیین گردد. توانمندسازی سکوها (برگزاری آموزش‌های تخصصی و خدمات مشاوره)، تولید محتوای داخلی سازگار با فرهنگ اسلامی- ایرانی، ایجاد سامانه‌های توصیه‌گر محتوا و ایجاد سکوها ایمن ویژه کودک و نوجوان.
		تبصره «۵»- در مواردی که فعالیت‌های یک رسانه در فضای مجازی، منوط به اخذ مجوز یا نظارت از دو تنظیم‌گر موضوع این قانون باشد، تصمیم هریک از تنظیم‌گران متضمن تنبیه و مجازات انتظامی، برای تنظیم‌گر دیگر و سایر دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراست.	موافق	این حکم برای جلوگیری از فرار نظارتی و تضمین یکپارچگی اقدامات تنظیم‌گرانه ضروری است. با این حال، با توجه به چالش‌های موجود در تقسیم کار و تداخل احتمالی وظایف بین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و سیما، اجرای این تبصره ممکن است در عمل به ایجاد چالش‌های اجرایی و حتی سیاسی منجر شود. به‌عنوان نمونه، پایگاه ورزشی «فوتبال ۳۶۰» با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد فعالیت می‌کند، درحالی‌که محتوای آن به‌وضوح در چارچوب تعریف «صوت و تصویر فراگیر» قرار می‌گیرد. این وضعیت نشان می‌دهد ممکن است در تفسیر، اولویت‌ها و شیوه‌های تنظیم‌گری بین این دو نهاد تفاوت دیدگاه وجود داشته باشد. بنابراین، لازم است پیش از اجرای کامل این حکم، سازوکارهای

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
				هماهنگی، تعریف دقیق حوزه‌های نظارتی و حل اختلاف بین تنظیم‌گران به‌روشنی تدوین و ابلاغ گردد تا از بروز تعارض و ناهماهنگی در اجرا جلوگیری شود.

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

ماده (۱۱) -

ردیف	ماده	بند	نظر کارشناسی	توضیحات
۱	(۱۱)	ماده (۱۱) - تنظیم‌گر پیش از آغاز فرایند رسیدگی به پرونده، می‌تواند دستور توقف انتشار یا حذف محتوای مربوط را برای مدت ۴۸ ساعت صادر کند. رسانه مکلف است به‌محض ابلاغ از طریق تماس تلفنی یا ارسال پیام کوتاه به شماره اعلامی مالک، آن را اجرا کند. هیئت بدوی می‌تواند دستور موقت صادره را به‌مدت یک هفته دیگر تمدید کند. بی‌توجهی به دستور موقت، تخلف مستقل محسوب شده و قابل رسیدگی در هیئت‌های مربوطه است. در این صورت تنظیم‌گر اختیار دارد، تا از طریق فراهم‌کنندگان خدمات میزبانی، اقدام به حذف محتوای مربوط کند.	موافق و پیشنهاد اصلاح	اولاً؛ اصل ماده لازم است و ضروری است، حذف فوری محتوا قبل از بررسی، برای جلوگیری از خسارت‌های غیرقابل جبران مهم است؛ همچنین ابلاغ از طریق تماس تلفنی یا پیامک هم در حال حاضر پذیرفته شده است. با این وجود، بخش دوم این ماده بسیار حساس است؛ اختیار هیئت‌ها برای تمدید حذف مستقیم محتوا باید تنها در موارد فوری و با تهدید جدی برای امنیت ملی، نظم عمومی یا حقوق اشخاص و پس اخذ حکم مقام قضایی (دادسرا) صادر شود تا از سانسور جلوگیری گردد و اصل (۱۷۵) قانون اساسی (آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور) تأمین گردد. لذا پیشنهاد می‌شود که تمدید مدت توقف انتشار و حذف محتوا با دستور مقام قضایی صورت پذیرد و در صورت بی‌توجهی سکو یا رسانه، ارائه‌دهندگان خدمات میزبانی و کارورهای مخابراتی موظف باشند، به‌محض دریافت حکم مقام قضایی در سامانه‌های رایانه‌ای خود از ادامه دسترسی به آن ممانعت به عمل آورند.

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۴. جمع‌بندی

در جمع‌بندی ارزیابی پیش‌نویس قانون رسیدگی به تخلفات حوزه صوت و تصویر فراگیر (فصول ۴ و ۵)، می‌توان گفت این پیش‌نویس با هدف ساماندهی و ارتقای نظم حقوقی در این عرصه تهیه شده و رویکرد پلکانی در تعیین تخلفات، نقطه قوت مثبتی محسوب می‌شود. با این حال، برخی کاستی‌های محتوایی و رویه‌ای در آن مشاهده می‌شود که در صورت اصلاح نشدن، ممکن است به‌جای تسهیل نظارت مؤثر، به چالش‌های اجرایی و حقوقی منجر شود.

در فصل چهارم (ماده ۹)، اگرچه دامنه وسیعی از تخلفات احصا شده است، اما تمرکز اصلی بر الزامات اداری و تخطی از دستورات نهاد تنظیم‌گر است. این امر باعث شده تا مسائل مهم دیگری مانند حمایت نظام‌مند از حقوق کاربران در

سکوهای کاربرمحور، تضمین رقابت منصفانه، صیانت از مالکیت فکری و شفافیت‌سازی، کمتر مورد توجه مستقیم قرار گیرند. در فصل پنجم مواد (۱۰ و ۱۱)، تنوع مجازات‌های غیرحبسی و مالی و توجه به اصل تناسب، گام مثبتی در جهت انعطاف‌پذیری و اثربخشی پاسخ‌های نظارتی است. با این حال، برخی از ابزارهای پیش‌بینی شده نیازمند بازنگری و ضابطه‌مند شدن دقیق‌تر هستند. به‌طور مشخص، بند «۵» ماده (۱۰) (الزام به تولید یا انتشار محتوای خاص) می‌تواند با اصل استقلال رسانه‌ها در تعارض قرار گیرد و جایگاه تنظیم‌گر را از ناظر به سفارش‌دهنده تغییر دهد. همچنین، بند «۱۰» (محدودیت‌های فنی و مالی) با وجود کارآمدی بالقوه، در صورت فقدان ضوابط شفاف و سازوکارهای نظارتی قوی، می‌تواند تأثیرات نامتناسبی بر ادامه حیات کسب‌وکارهای مجازی داشته باشد. علاوه‌براین، محدودیت حق تجدیدنظر برای برخی مجازات‌ها (تبصره «۲» ماده (۱۰)) و رویه غیررسمی ابلاغ دستورات فوری (ماده ۱۱)، نگرانی‌هایی در مورد رعایت اصول دادرسی منصفانه و اطمینان از شفافیت رویه‌ها ایجاد می‌کند. در نهایت تعلیق و ابطال مجوز دارای ماهیت قضایی بوده و رسیدگی به آن در صلاحیت وزارت و سازمان قرار نمی‌گیرد.

در نهایت با توجه به نظرات کارشناسی و استدلال‌های انجام شده، متن پیشنهادی به شکل زیر ارائه می‌شود:

فصل چهارم

ماده (۹) - تخلفات رسانه‌های موضوع این قانون به شرح زیر است:

- ۱) راه‌اندازی یا فعالیت بدون مجوز رسانه‌های موضوع این قانون؛
- ۲) پخش زنده محتوا بدون مجوز در رسانه‌ها و سکوهایی موضوع این قانون؛
- ۳) تبلیغات مغایر با قوانین، ضوابط و مقررات؛
- ۴) تولید بدون مجوز برنامه‌های نمایشی و غیرنمایشی شبه رادیویی و تلویزیونی از قبیل سریال‌ها، برنامه‌های ترکیبی، واقع‌نما، گفتگومحور و مستند؛
- ۵) عرضه یا انتشار بدون مجوز محتواهای موضوع بند «۴»، بازی‌های رایانه‌ای و تبلیغات؛
- ۶) انتشار بخش‌های ممیزی شده محتواهای موضوع بند «۴» به هر روش؛ تبصره- متقاضی یا ذی‌نفع محتوا، حق دارد در صورت تصمیم‌های قطعی در حوزه‌های مختلف از جمله عدم پذیرش محتوا یا اعمال محدودیت بر آن، از تصمیم مرجع ممیزی در دیوان عدالت اداری، درخواست رسیدگی نماید.
- ۷) واگذاری مجوز به اشخاص ثالث بدون اخذ تأییدیه مرجع صادرکننده؛
- ۸) عدم اجرای مقرراتی که با حکم این قانون به تصویب خواهد رسید؛
- ۹) انتشار محتوا در رسانه‌های کاربرمحور بدون رعایت قوانین و مقررات برای پلایش محتوا توسط سکو نظیر سازوکار پایش انسانی و سامانه هوشمند ماشینی پلایش و کشف تخلفات؛
- تبصره- به‌کارگیری سامانه هوشمند ماشینی پلایش و کشف تخلفات در سکوهایی که بالای ۳۰.۰۰۰ قطعه محتوا ماهانه در آن توسط کاربران بارگذاری می‌شود، الزامی است؛
- ۱۰) اجازه بارگذاری محتوا به کاربر بدون احراز هویت از طریق احراز مالکیت سیم‌کارت همراه با استفاده از رمز یک‌بار مصرف (OTP) توسط سکوها و رسانه‌ها؛

(۱۱) اجرا نکردن احکام قطعی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات موضوع این قانون؛
 (۱۲) فعالیت بدون نماد اعتماد الکترونیکی (اینماد) در سکوه‌های دارای تراکنش مالی؛
 (۱۳) ارتکاب اعمال موضوع مواد (۴۴ و ۴۵) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در حوزه صوت و تصویر فراگیر؛

تبصره- در صورتی که هیئت‌های بدوی موضوع این قانون شواهدی مبنی بر انجام فعالیت‌های مشمول مواد (۴۴ و ۴۵) از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی بیابند، پرونده ظرف مدت سه روز کاری به منظور بررسی تخصصی و صدور رأی نهایی به شورای رقابت ارسال می‌شود. شورای رقابت موظف است ظرف مدت ۳۰ روز به موضوع رسیدگی نماید.

(۱۴) ارائه نکردن داده‌ها و اطلاعات مرتبط با تعداد بازدیدها، تعداد محتوا، تنوع محتوا و ترافیک مصرفی توسط رسانه و مراکز میزبانی به وزارت و سازمان در هر دوره سه ماه؛
 (۱۵) نقض حقوق کاربران موضوع ماده (۶) این قانون و سایر قوانین و مقررات کشور.

فصل پنجم: تنبیهات و مجازات‌های انتظامی

ماده (۱۰) - هیئت رسیدگی‌کننده در موارد وقوع تخلفات مندرج در ماده (۹)، با ملاحظه شرایط حاکم بر موضوع نظیر سوابق متخلف، تعدد و تکرار تخلف، میزان گستردگی توزیع، تأثیر و خسارت ناشی از وقوع تخلف و اقدامات جبرانی، متخلف را به یک یا حداکثر دو مورد از تنبیهات یا مجازات‌های انتظامی ذیل محکوم و با نظر هیئت، اعلام عمومی می‌شود:

- ۱) اخذ تعهدنامه رسمی مبنی بر عدم تکرار و اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از رفتار متخلفانه؛
  - ۲) حذف یا اصلاح محتوا و رعایت الزامات قانونی؛
  - ۳) عذرخواهی از زیان‌دیدگان و اطلاع‌رسانی در خصوص تخلف صورت گرفته؛
  - ۴) محرومیت از تمام یا بخشی از حمایت‌ها و معافیت‌های قانونی (نظیر مقررات تسهیم درآمد محتوا، مقررات شرکت‌های دانش‌بنیان تا دو سال)؛
  - ۵) ممنوعیت انتشار تبلیغات به مدت یک هفته تا سه ماه؛
  - ۶) ممنوعیت انتشار محتوای جدید (موردی یا کلی) برای مدت یک هفته تا سه ماه؛
- تبصره- پایگاه‌های خبری و خبرگزاری‌ها از شمول این بند مستثنا هستند.
- ۷) محدودیت خدماتی (نظیر آموزش، خبر، آکران برخط) برای مدت یک هفته تا سه ماه؛
  - ۸) محدودیت دسترسی (منطقه‌ای، سنی و زمانی) برای مدت یک هفته تا سه ماه؛
  - ۹) محدودیت فنی شامل کاهش پهنای باند و سرعت اینترنت به میزان ۲۰٪ تا ۵۰٪ از کل ظرفیت شبکه برای مدت هفته تا یک ماه؛
  - ۱۰) محرومیت از درگاه الکترونیکی پرداخت برای مدت یک هفته تا یک ماه؛
  - ۱۱) رد اموال ناشی از تخلفات و جریمه نقدی معادل ۲ تا ۱۰ برابر آن؛

۱۲) پرداخت جریمه نقدی معادل ۱ تا ۵ درصد از کل درآمد ناخالص سال مالی گذشته براساس اعلام رسمی سازمان امور مالیاتی کشور یا سایر مراجع ذیصلاح مالی؛

تبصره «۲»- جبران خسارت‌های ناشی از اعمال تنبیهات و مجازات‌های این قانون به اشخاص ثالث برعهده رسانه متخلف است؛

تبصره «۳»- تمامی احکام صادر شده از سوی هیئت بدوی می‌توانند در هیئت تجدیدنظر براساس این قانون درخواست تجدیدنظر شوند. هیئت تجدیدنظر ملزم است که حداکثر در مدت پانزده روز کاری به این درخواست‌ها رسیدگی کند. حکم این تبصره مانع از رسیدگی دیوان عدالت اداری نیست.

تبصره «۴»- متقاضی تجدیدنظر باید درخواست خود را ظرف ۲۰ روز از ابلاغ رأی هیئت بدوی در دبیرخانه هیئت ثبت کند.

تبصره «۵»- اجرایی شدن ضمانت‌اجراه‌های مندرج در این ماده، منوط به قطعی بودن حکم است.

تبصره «۶»- وجوه دریافتی ناشی از اجرای این قانون به حساب مشخصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. این وجوه به منظور حمایت و پشتیبانی از برنامه‌های توسعه‌ای خدمات محتوایی داخلی از جمله توانمندسازی سکوها (آموزش‌های تخصصی و خدمات مشاوره)، تولید محتوای داخلی سازگار با فرهنگ اسلامی- ایرانی، ایجاد سامانه‌های توصیه‌گر محتوا و توسعه سکوه‌های ایمن ویژه کودک و نوجوان صرف خواهد شد. نحوه تخصیص به منظور جبران خسارت و یا حمایت از رسانه‌های موضوع این قانون به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که وزارت یا سازمان تهیه و ابلاغ آن پس از تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد.

تبصره «۷»- در مواردی که فعالیت‌های یک رسانه در فضای مجازی، منوط به اخذ مجوز یا نظارت از وزارت و سازمان باشد، تصمیم هر یک از آن دو متضمن تنبیه و مجازات انتظامی، برای تنظیم‌گر دیگر و سایر دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراست.

ماده (۱۱) - وزارت یا سازمان پیش از آغاز فرایند رسیدگی به پرونده، می‌تواند در موارد فوری که تهدید جدی برای امنیت ملی، نظم عمومی یا حقوق اشخاص داشته باشد، دستور توقف انتشار یا حذف محتوای مربوط را برای مدت ۴۸ صادر کند. رسانه مکلف است به محض ابلاغ از طریق پیامک، تماس و یا سامانه رسمی مکاتبات (با امکان رهگیری) آن را اجرا کند. تمدید مدت توقف انتشار یا حذف محتوا می‌تواند با دستور مقام قضایی صورت پذیرد و در صورت بی‌توجهی سکو یا رسانه، ارائه‌دهندگان خدمات میزبانی و کارورهای مخابراتی موظفند، به محض دریافت حکم مقام قضایی در سامانه‌های رایانه‌ای خود از ادامه دسترسی به آن ممانعت به عمل آورند.

منابع و مآخذ

- [۱] قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳-۱۴۰۷)، مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۰۱، مرجع تصویب: مجلس شورای اسلامی.
- [۲] ماده واحده تعیین الزامات ساماندهی حوزه صوت و تصویر فراگیر، مصوب ۱۴۰۲/۰۳/۳۰، مرجع تصویب: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۳] قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۰۷/۱۸، مرجع تصویب: مجلس شورای اسلامی.
- [۴] سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری، مصوب ۱۳۹۸/۰۷/۰۲، مرجع تصویب: مقام معظم رهبری.
- [۵] قانون کار جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۹/۰۸/۲۹، مرجع تصویب: مجمع تشخیص مصلحت نظام.

گزیده سیاستی

مرزبندی میان صلاحیت‌های اداری و قضایی، پرهیز از اعمال تنبیهات نامتناسب و غیرضرور و آسیب‌زا به کسب‌وکارها و باز تعریف دادرسی منصفانه و رعایت اصل تناسب میان تنبیهات با تخلفات، محورهای اصلی پیشنهادات گزارش حاضر است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir